

Senaryolar, Vizyon ve Amaçlar

Bu bölümde İstanbul SKHP'nin Strateji Geliştirme aşamasında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Strateji Geliştirme aşamasında, İstanbul ulaşımının mevcut durumunun analizi ve bu analiz sonucunda belirlenen sorunlar esas alınmıştır. Bu aşamada, ilk olarak İstanbul SKHP için senaryolar, vizyon, amaçlar ve hedefler geliştirilmiş, daha sonra uygulanacak projeler belirlenmiştir. Bu aşamanın her adımı katılımcı bir yaklaşımla yürütülmüştür. STK'ler, özel sektör, meslek odaları ve İBB birimleri ile çevrim içi çalıştaylar, odak grup toplantıları düzenlenmiş ve birebir görüşmeler yoluyla fikir alışverişi yapılmıştır.

03

Geleceğe Bakış

İstanbul için yeni bir ulaşım stratejisi geliştirilirken, kentin ulaşım sisteminin işleyişini ve gelecekte vatandaşların yolculuk davranışlarını derinden etkileyebilecek dış etkenleri ve güçlükleri dikkate almak önem taşımaktadır. Bu etkenler, paydaşlarla yapılan bir dizi çalıştayla belirlenmiştir (Şekil 13).

Şekil 13: İstanbul'da Hareketliliği Etkileyen Dış Etkenler



Her biri İstanbul için çok önemli konular olan bu etkenlerin bazıları diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkmaktadır. Örneğin nüfus, gelecek kestirimleri mevcut değişimlere göre yapılabilen ve eğilimleri öngörülebilir bir etkidir. Bunun yanı sıra, iklim değişikliği varlığını sürekli olarak hissettiren ve süreklilik gösteren bir etkidir. Pandemi, iki yıla yakın süredir her alanda ve sektörde önemli değişikliklere yol açmışken, deprem kentin kaçınılmaz bir gerçeği olarak varlığını sürdürmekte, teknoloji ise birçok endüstriyel ve ticari alanda etkisini artırmaya devam etmektedir. Sayılan dış etkenlerin ortak özelliği, bunlardaki eğilim ve değişimin görece daha öngörülebilir olmasıdır. Bu dış etkenlerin aksine, ekonomik refah ve yönetim sistemi, en belirsiz ve öngörülmesi en zor olan alanlardır. Bu nedenle, bu etkenler İstanbul'un gelişimi için iki kritik belirsizliği temsil etmektedir.

2040 yılında Türkiye'nin içinde olacağı ekonomik koşulları tahmin etmek kolay değildir. Bu nedenle, İstanbul SKHP'nin senaryo geliştirme sürecinde, gelecekte ekonomik refahın nasıl olacağına dair öngörüler yapılmıştır. Ekonomik refahın düşük olması, farklı sosyal katmanlar arasında gelir açısından önemli bir uçurum oluşturan ve ekonomik kalkınmanın dağılımında dengesizliğe yol açan bir durumdur. Ekonomik refahın yüksek olduğu koşullarda, sınıflar arasındaki farkın azalması ve hane gelirinin artmasıyla ekonomik kalkınmanın daha dengeli dağılacağına işaret edilmektedir.

Ekonomik yapıdaki değişime benzer olarak, Türkiye'deki yönetim yapısının ne yönde gelişeceği de oldukça belirsizdir. Yönetişime yönelik farklı yaklaşımlar, İstanbul'daki hareketlilik modellerini derinden etkileyebilir. Bu nedenle, İstanbul SKHP'de yönetişimin yukarıdan aşağıya bir yapı (mevcut durum) ile aşağıdan yukarıya bir yapı arasında değişiklik gösterebileceği kabul edilmiştir. Yukarıdan aşağıya karar vermede merkezi yönetim önemli rol oynamaktadır ve belediyeler üzerinde baskın bir güce ve etkiye sahiptir. Bu durum, yerel yöneticilerin daha fazla yetkiye sahip olduğu, vatandaşların ve paydaşların kentin karar verme süreçlerine daha fazla katıldığı merkezi olmayan bir yönetim yapısını temsil eden aşağıdan yukarıya karar alma mekanizmasının zıttıdır.

İstanbul SKHP'de, kentin geleceği için farklı senaryolar, sayılan iki temel belirsizliğin ışığında ortaya konulmuştur. Kentin geleceğinde, belirsizliklerden kaynaklanan olumsuzlukların nasıl aşılacağı ise "Eğer?" sorusuna verilen cevap ile kurgulanmıştır. Örneğin, "Ekonomik büyüme sınırlı olduğunda hangi politika ve projelere ihtiyaç duyulur ve bunları uygulamak mümkün müdür?" veya "Aşağıdan yukarıya karar verme durumunda hangi politika ve projelere ihtiyaç duyulur ve bunları uygulamak mümkün müdür?" gibi sorular sorularak çözümler araştırılmıştır. Bu yaklaşım, çok yönlü çözümler geliştirmeyi mümkün kılmakta ve farklı koşullar için hazırlık yapılmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede, iki ana belirsizlik eksenine başlık olarak geliştirilen, İstanbul SKHP'nin beş senaryosu Şekil 14'te sunulmuştur.

İstanbul, mevcut ekonomik durumu ve yönetim yapısı nedeniyle, Şekil 14'teki grafiğin sağ alt bölümünde yer almaktadır. Var olan ekonomik eğilimlerin ve yönetim yapısının gelecekte değişmemesi halinde ortaya çıkacak koşullar Eğilim Senaryosu olarak tanımlanmıştır. Bu senaryoda, bugün yaşanan sorun ve zorlukların neredeyse tamamı gelecekte de var olacaktır.

Gelecekte ekonomi ve/veya yönetim alanında yaşanacak olası değişiklikler kenti, kuşkusuz, bu grafikteki diğer bölümlere taşıyabilecektir. Bu kapsamda, çalışma sırasında göz önünde bulundurulmak üzere, İstanbul'un karşılaşılabileceği potansiyel dört gelecek senaryosu geliştirilmiştir:

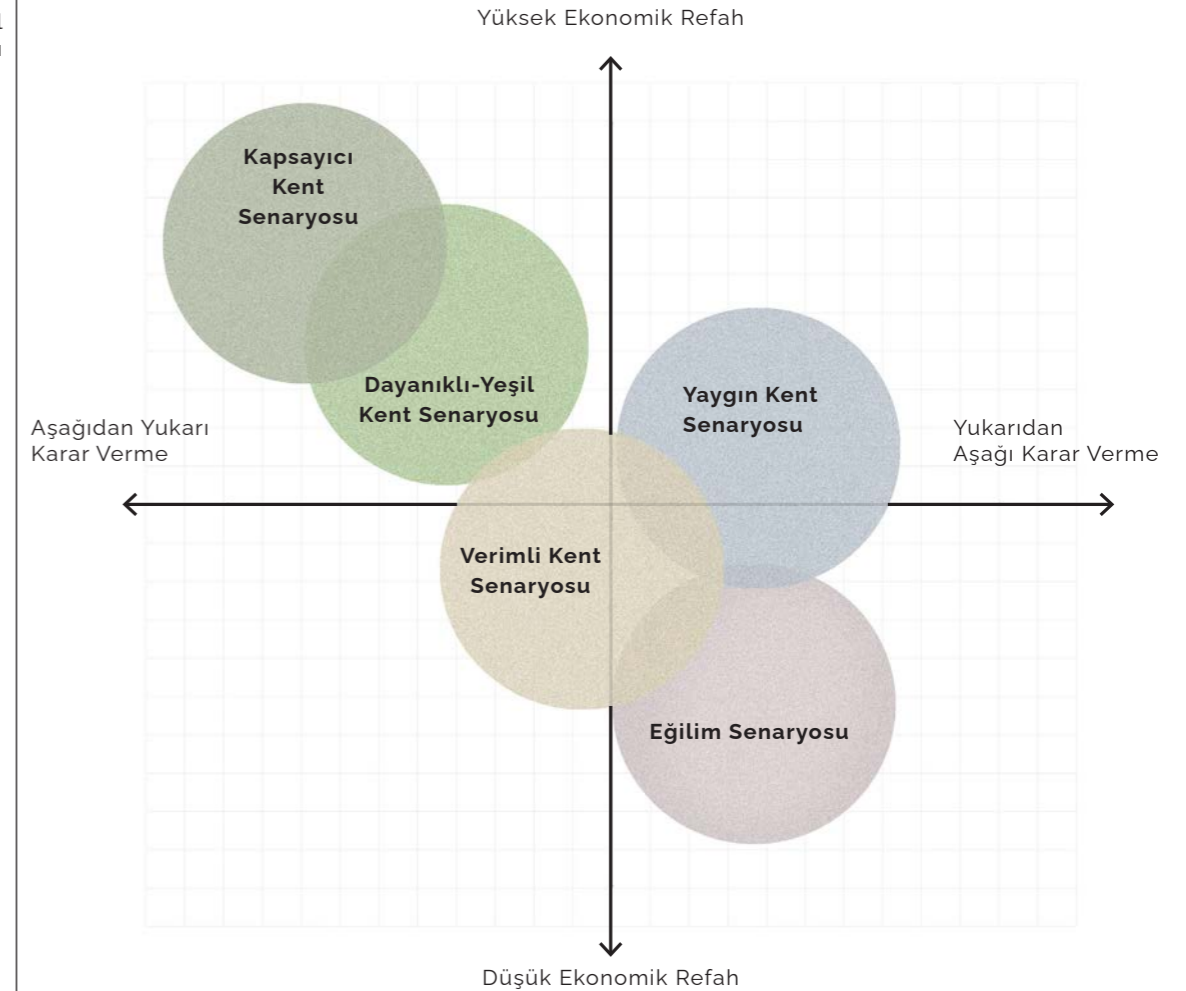


Yaygın Kent Senaryosuna göre, mevcut eğilimler göz önünde bulundurulduğunda, ekonomi daha iyi durumda olmakla birlikte yönetim yapısı aynı kalacaktır. Ekonomik koşulların iyileşmesi sayesinde, pahalı teknolojileri edinme veya üretim/tüketim seçeneklerinin artması gibi olanaklar sağlanabilecektir. Ancak, değişmeden kalan yönetim yapısına bağlı olarak, plansız büyüme ve yayılma kentte iki baskın eğilim olacak ve bu durum kentin çeper bölgelerinin, istihdam olanakları ve kentsel hizmetler açısından kent merkezine bağımlı kalması sonucunu doğuracaktır.

Verimli Kent, Dayanıklı-Yeşil Kent ve Kapsayıcı Kent senaryolarında verimlilik, dayanıklılık ve kapsayıcılık alanlarında çeşitli iyileştirmelerin gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bu gelişmelerin; artan erişilebilirlik, toplumsal farkındalık, dengeli büyüme ve mevcut kaynakların/ fırsatların eşit dağılımı yoluyla kentsel yaşamı kademeli olarak değiştirmesi beklenmektedir. Bu senaryolar kapsamında beklenen temel değişim, vatandaşların yolculuk davranışları üzerinde olacaktır. **Kapsayıcı Kent Senaryosu'na** yaklaştıkça, toplumun farklı sosyo-ekonomik ve demografik gruplarının hareketlilik ihtiyaçlarını karşılayan bir ulaşım yapısı sunmak için olanakların giderek artacağı öngörülmektedir. Artan erişilebilirlik, uzun mesafeli ve zorunlu yolculuklar yapan insan sayısında azalma sağlayacaktır. Genel olarak, yalnızca kentin merkezinde değil, bütün kentte yaşam kalitesi iyileşecektir.

İstanbul SKHP senaryoları, iki temel belirsizliğin alacağı şekle göre İstanbul'un karşılaşılabileceği olası geleceklerdir. Bu açıdan bakıldığında, İstanbul SKHP kapsamında arzulanan gelecek **Kapsayıcı Kent Senaryosudur**. Ancak yönetim yapısının ve ekonominin gelişimine göre diğer geleceklerden biri de gerçekleşebilir. Senaryoların özellikleri, Tablo 1'de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Şekil 14: İstanbul SKHP Senaryoları



Boyutlar / Ölçütler / Filtreler /		SENARYO- 1 Eğilim	SENARYO - 2 Yaygın Kent
Ekonomi	Ekonomik Eğilimler	Düşük refah düzeyi, bölgesel kalkınmada artan uçurumlar, düşük hane halkı geliri.	Daha yüksek refah düzeyi, ülkede dengelenmiş bölgesel ekonomik kalkınma, azalmış zengin-fakir uçurumu, yüksek hane halkı geliri.
	Üretim ve Tüketim	Yerel dağıtım ve tedarik zincirleriyle küresel markaları işleten küreselleşmiş bir ekonomi.	Yerel dağıtım ve tedarik zincirleriyle küresel markaları işleten küreselleşmiş bir ekonomi.
Yönetişim		Yukarıdan aşağıya karar verme süreçleri, merkezi yönetimin önemli rolü ve yerel yönetimler üzerindeki güçlü karar verme yetkisi.	Yukarıdan aşağıya karar verme süreçleri, merkezi yönetimin önemli rolü ve yerel yönetimler üzerindeki güçlü karar verme yetkisi.
Finansman		Kamu Özel Ortaklıklarına yönelik az ve geçici finansman, özel sektöre verilen teminatlara harcanan kamu parası. Sınırlı dış finansman erişimi.	Daha yüksek, önemli miktarda dış finansman mevcudiyeti ancak belirli girişimlere odaklanması (büyük altyapı projeleri).
Arazi Kullanımı		Çok merkezli gelişme; mevcut iş ve sanayi alanlarının içinde kalmış istihdam; kent in ormanlarına ve su toplama alanlarına doğru kentsel yayılım, bölünmüş yollarla birleştirilmiş otomobil öncelikli kent modelinin sürmesi, otopark arzının herhangi bir uygun yaptırım olmaksızın talebi izlemesi.	Çok merkezli gelişme ve kentsel yayılmanın devam etmesi, bölünmüş yollarla birleştirilmiş otomobil öncelikli kent modelinin sürmesi, otopark arzının sokak dışı otopark çözümler ve daha uygun yaptırımlarla talebi karşılaması.
Nüfus		Nüfusun kontrolsüz artışının devam etmesi.	Nüfusun kontrolsüz artışının devam etmesi.
Hareketlilik Eğilimleri ve Ulaşım Konuları	Erişebilirlik	Düşük düzeyde erişebilirlik.	Düşük düzeyde erişebilirlik.
	Hareketlilik Talebi	Artan ulaşım talebi, trafik sıkışıklığı, merkeze uzun yolculuklar, işe gidip gelen yolcu trafiğinde artış, iş alanlarında ekonomik konut sunumu azlığı yüzünden iş ve eğitim için artan yolculuk mesafeleri.	Artan ulaşım talebi, yüksek düzeyde özel otomobil sahipliği ve kullanımı, işe gidip gelen yolcu trafiğinde artış, yollara, trafik yönetimine ve otopark yatırımlarına verilen önem.
	Hareketlilik Tercihi	Toplu taşıma ve otomobil, otomobil kültürü, aktif yolculuk türleri hakkında düşük bilinç düzeyi, geleneksel toplu taşıma entegrasyonu, toplumsal olarak kabul edilen toplu taşıma ücretleri, toplu taşıma devam etmekte fakat yatırımlar yetersiz.	Aktif türlere az önem verilmesi, otomobil kültürü, paylaşımlı hareketlilik, hareketlilik yönetimi, toplu taşımada daha iyi hizmet için daha yüksek ücretler, yenilikçi hareketlilik alternatifleri (MaaS, paylaşımlı hareketlilik ve e-hareketlilik).
Sosyal Trendler	Sosyal Kapsayıcılık	Düşük toplumsal kapsayıcılık düzeyi.	Düşük toplumsal kapsayıcılık düzeyi.
	Farkındalık	Sürdürülebilirlik üzerine düşük kamusal ve politik farkındalık.	Sürdürülebilirlik üzerine düşük kamusal ve politik farkındalık.
	Eşitsizlikler	Eşitsizliklerin devam etmesi, karar vericilerin eşitsizlikler konusunda bir vizyonunun olmaması, sivil toplumda çeşitlilik ve canlılığın düşük olması, daha az protesto, politik şiddet.	Eşitsizliklerin devam etmesi, karar vericilerin eşitsizlikler konusunda bir vizyonunun olmaması, sivil toplumda çeşitlilik ve canlılığın düşük olması, daha az protesto, politik şiddet.
Enerji		Geleneksel enerji kaynakları ve fosil yakıtların egemenliği, petrol lobisinin gücünü koruması.	Geleneksel enerji kaynakları daha ağırlıklı olmak üzere, geleneksel ve alternatif enerji kaynaklarının birlikte kullanımı, fosil yakıtların hakimiyetinin devam etmesi.
Teknoloji Edinimi		Düşük düzeyde teknoloji edinimi.	Yüksek düzey teknoloji edinimi, fakat tek odaklı, olumsuz değişim.
Dışsal Faktörlere Dayanıklılık		Pandemiler, iklim değişikliği ve deprem gibi dış etkenlere karşı düşük düzeyde dayanıklılık, karar vericilerin iklim değişikliği ile ilgili vizyonunun bulunmaması.	İklim değişikliğine karşı düşük seviyede dayanıklılık, pandemilere karşı yüksek düzeyde dayanıklılık (özel ulaşım araçlarının daha fazla kullanımı).

Tablo 1: İstanbul SKHP Senaryoları ve Bu Senaryoların Özellikleri

SENARYO - 3 Verimli Kent	SENARYO - 4 Dayanıklı-Yeşil Kent	SENARYO - 5 Kapsayıcı Kent
Düşük refah düzeyi, bölgesel kalkınmada artan uçurumlar, düşük hane halkı geliri.	Daha yüksek refah düzeyi, ülkede dengelenmiş bölgesel ekonomik kalkınma, azalmış zengin-fakir uçurumu, yüksek hane halkı geliri.	Daha yüksek refah düzeyi, ülkede dengelenmiş bölgesel ekonomik kalkınma, azalmış zengin-fakir uçurumu, yüksek hane halkı geliri.
Halkın organize ettiği küçük ölçekli üretim ve dağıtım.	Halkın organize ettiği küçük ölçekli üretim ve dağıtım.	Halkın organize ettiği küçük ölçekli üretim ve dağıtım.
Aşağıdan yukarı karar alma süreçleri, yerel yönetimlerin yetkisi ve finansal gücünün artması, merkezsizleştirilmiş/dağıtılmış yönetim çözümlerinin tercih edilmesi.	Aşağıdan yukarı karar alma süreçleri, yerel yönetimlerin yetkisi ve finansal gücünün artması, merkezsizleştirilmiş/dağıtılmış yönetim çözümlerinin tercih edilmesi.	Aşağıdan yukarı karar alma süreçleri, yerel yönetimlerin yetkisi ve finansal gücünün artması, merkezsizleştirilmiş/dağıtılmış yönetim çözümlerinin egemen olması.
Sürdürülebilir politikalara yönelik sınırlı ve hedeflenmiş finansman.	Sürdürülebilir politikalara yönelik daha fazla ve daha iyi hedeflenmiş finansman.	Sıfır karbon salımı, küçük ölçekli bahçecilik, yerel üretim/tüketim vb. konulara odaklanan daha yüksek ve daha iyi hedeflenmiş finansman.
Daha verimli çok merkezli kentsel form, derişik kent, kısa mesafeler, bağlantılı mahalleler, yerel merkezler, merkezsizleştirme/dağıtım, yollarda sıkışıklığı önlemek için otopark arzının sınırlandırılması, otopark ücretlerinin otopark azlığını yansıtmaması.	Daha verimli çok merkezli kentsel form, derişik kent, kısa mesafeler, bağlantılı mahalleler, mahalle merkezli planlama, yerel merkezler, merkezsizleştirme/dağıtım, yollarda sıkışıklığı önlemek için otopark arzının sınırlandırılması, otopark ücretlerinin otopark azlığını yansıtmaması, yeşil ve kamusal alanlarda artış.	Derişik ve çok merkezli kent, kısa mesafeler, bağlantılı mahalleler, merkezi alanlarda otomobil yasağı, yalnızca sokak harici otoparklar ile mevcut otoparkların yerini kentsel bahçelerin ve kamusal alanların alması.
İnsanların yaşam, eğlence ve çalışmayı aynı yerellikte geçirme eğiliminde olmaları, yönetimlerin ikinci ve üçüncü kademe kentlere nüfus göçünü teşvik etmesi.	İnsanların yaşam, eğlence ve çalışmayı aynı yerellikte geçirme eğiliminde olmaları, yönetimlerin ikinci ve üçüncü kademe kentlere nüfus göçünü teşvik etmesi.	Nüfusun dengeli dağılması, bazı insanların başka kentlere iş ve yaşamak için taşınması.
Herkes için artan erişebilirlik.	Herkes için artan erişebilirlik.	Herkes için artan erişebilirlik.
Azalan ulaşım talebi, ulaşım altyapısının etkin kullanımı, yoksulların önceliklendirilmesi.	Azalan ulaşım talebi, yüksek özel otomobil sahipliği fakat düşük kullanım düzeyi.	Azalan ulaşım talebi, yavaş kent.
Aktif türlere ve kamusal alan oluşturmaya vurgu, yenilikçi hareketlilik alternatifleri (paylaşımlı hareketlilik ve e-hareketlilik), gelişmiş toplu taşıma entegrasyonu, toplumsal olarak kabul edilen toplu taşıma ücretleri, toplu taşıma devam etmekte fakat yatırımlar yetersiz.	Aktif türlere ve kamusal alan oluşturmaya vurgu, aktif yolculuk kültürü, yenilikçi hareketlilik alternatifleri (paylaşımlı hareketlilik ve e-hareketlilik), daha iyi bir hizmet için daha yüksek, toplumsal olarak ayarlanmış ücretlerin belirlenmesi.	Neredeyse otomobilsiz kent, aktif ulaşım türlerine vurgu, yerel yönetimce desteklenen gelişmiş ve yüksek kaliteli paylaşımlı hareketlilik.
Aktif yolculuk kültürü ve toplu taşımaya odaklanması nedeniyle yüksek düzeyde toplumsal kapsayıcılık.	Aktif yolculuk kültürü ve toplu taşımaya odaklanması nedeniyle yüksek düzeyde toplumsal kapsayıcılık.	Yüksek toplumsal kapsayıcılık düzeyi.
Sürdürülebilirlik ile ilgili konularda yüksek düzeyde farkındalık.	Sürdürülebilirlik ile ilgili konularda yüksek düzeyde farkındalık.	Sürdürülebilirlik ile ilgili konularda yüksek düzeyde farkındalık.
Eşitsizlikleri azaltmak için adımlar atılması, karar vericilerin eşitsizliklerle ilgili vizyona sahip olması.	Eşitsizlikleri azaltmak için adımlar atılması, karar vericilerin eşitsizliklerle ilgili vizyona sahip olması.	Yeterince temsil edilmeyen tüm grupların farklı ihtiyaçlarının karşılanarak eşitsizliklerin azaltılması.
Alternatif enerji kaynakları ağırlıklı olmak üzere, geleneksel ve alternatif enerji kaynaklarının birlikte kullanımı, yatırımların enerji talebini azaltma ve verimliliği artırma yönünde olması.	Alternatif, temiz enerji kaynakları odaklı, fosil yakıtların geçmişte kalması.	Alternatif, temiz enerji kaynakları odaklı, fosil yakıtların geçmişte kalması.
Düşük ve geçici, özel sektör öncülüğünde teknoloji edinimi, verimlilik odaklı teknolojik gelişmeler.	Yüksek ama daha iyi denetlenen teknoloji edinimi, düzene girmiş yenilikler, olumlu değişim, akıllı teknolojilerin her yerde ve çeşitli sistemleri entegre etmeye yardımcı olması.	Yüksek ama daha iyi denetlenen teknoloji edinimi, düzene girmiş yenilikler, olumlu değişim, akıllı teknolojilerin her yerde ve çeşitli sistemleri entegre etmeye yardımcı olması.
Aktif yolculuk türlerine ve paylaşımlı hareketliliğe odaklanması nedeniyle yüksek dayanıklılık düzeyi, iklim eylemlerinin etkilerin azaltılmasına yönelik olması.	Aktif yolculuk türlerine ve paylaşımlı hareketliliğe odaklanması nedeniyle yüksek dayanıklılık düzeyi, iklim eylemlerinin etkilerin azaltılmasına yönelik olması.	Aktif yolculuk türlerine ve paylaşımlı hareketliliğe odaklanması nedeniyle yüksek dayanıklılık düzeyi, iklim eylemlerinin etkilerin azaltılmasına yönelik olması.